

Николай Денисович Неустроев – саха бастын суруйааччыта

**Тарасова Розалия Николаевна,
алын кылаас учуутала,
Сылгы-Ыытар орто оскуолата,
Орто – Халыма улууьа, Саха
ороспуубулукэтэ, 2020с**

**Н.Д.Неустроев
ахсынны 15 кунугэр,
1895 с. Байаантай
улууьун 1V-с
Байаантай нэилиэгэр,
орто бааьнай дьизэ
кэргэнигэр торообутэ.**

Торообут алааьа

Кини ыал соботох уола уонна бастакы
обото этэ, онон дьоно олус маанылаан
уонна таптаан ииппиттэрэ. Атата -
Неустроев Денис Петрович Таатта
улууьун сис баайдарын Оруоһуттар
удьуордара, Оксокулээх Олоксой,
чугас добордоро этэ.

**Ксения Петровна Слепцова
- Неустроева – суруйааччы
ийэтэ(1875-...). Таатта
оройуонун Баайаҕа
нэһилиэгиттэн торуттээбэ.**

**Денис Петрович Неустроев –
суруйааччы аҕата(1876-1935).
Кини бэрт сытыы-хотуу,
киирбит -тахсыбыт кьи эбит.
Алта оҕолоох.**

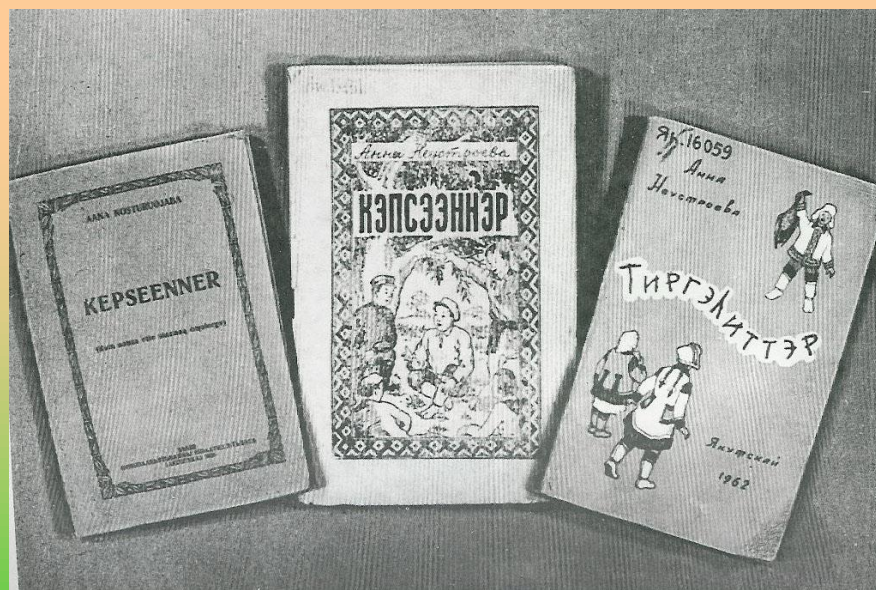

1926 сыллаахха ийэтинин уонна балта Анналыын.

**Анна Денисовна Неустроева
– суруйааччы балта (1903-
1947).**

**Кыракый Коля 9 сааыгар «Кистэлэн субэыит»
И.И.Маслов аатынан Баайа5атаа5ы алын суьуох
училище5а уорэнэ киирбитэ. Манна Ельпидифор
Михайлович Егасов, Ольга Алексеевна Монастырева,
Матвей Васильевич Надеин диэн нуучча дьоно
улэлээбиттэрэ.**

**Баайа5а 4 группалаах оскуолатын бутэрэн баран,
1910-1913с. Дьокуускайга 4 кылаастаах училище5а
уорэммитэ.**

**Уорэнээччилэр илиинэн таьаарар «Юность» диэн
сурунааллаах этилэр, онно Н.Д.Неустроев редактор
этэ. Ол сурунаалга Максим Аммосов, Платон
Ойуунускай угустук суруйан кытталлара.**

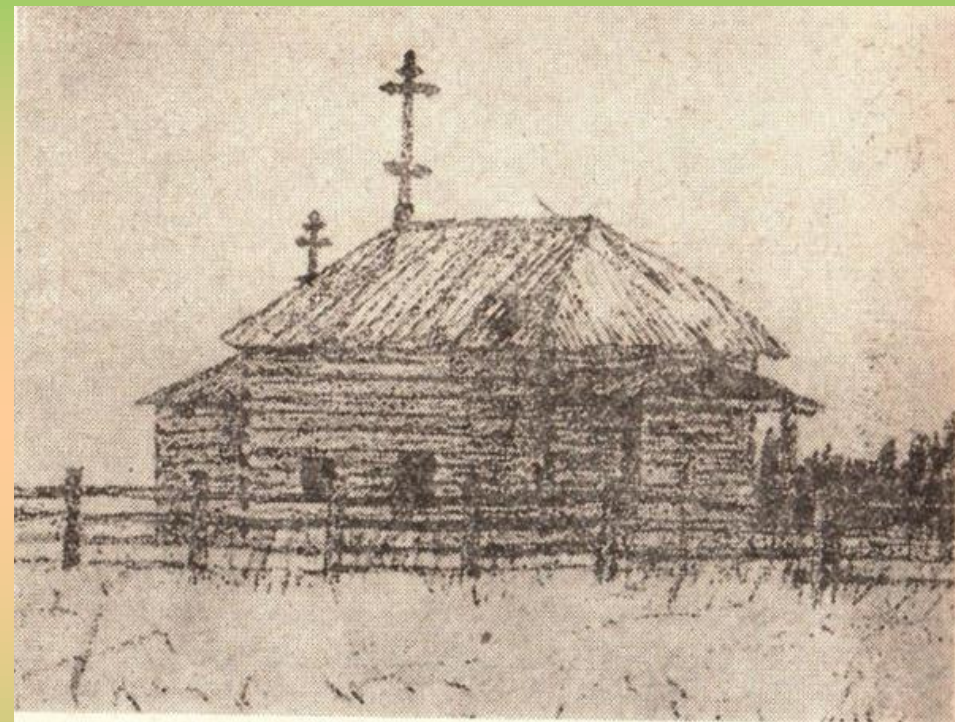
1910-13сс - Дьокуускайдаагы 4 кылаастаах училищебэ үөрэммитэ

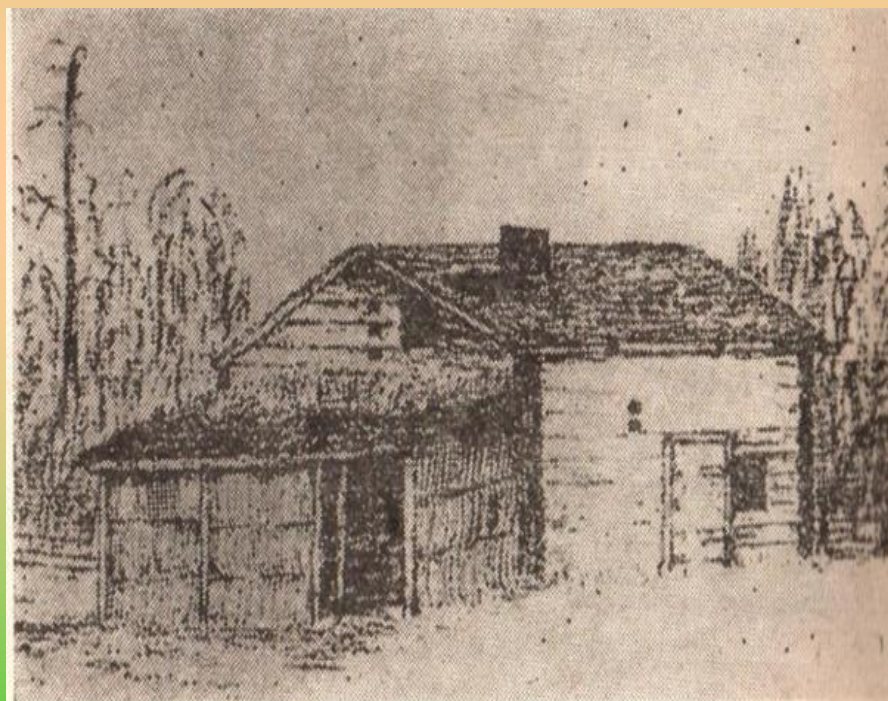
Николай Неустроев улуу нуучча норуотун, кини культуратын уонна кини улуу представителлэрин олус таптыыр этэ. Ол иьин кини, олус улуһуйэн туран, нуучча литературатын уонна тылын кичэйэн уорэтэрэ. А5атыттан уһуйулан, Николай Денисович бултуур, балыктыыр идэлээ5э.

1916с. Н.Д.Неустроев Дьокуускайга орто уорэх оскуолаларыгар уорэнэр ыччаттар болохторун комитетын чилиэнинэн талыллыбыта.

Н.Д.Неустроев учугэйдик уруьуйдуура

Н. Д. Неустроев уруһуйа. 1923 с., от ыйын 27 күнэ.

Н. Д. Неустроев уруһуйа. Северьяновтар дьиэлэрэ. 1923 с., балаһан ыйын 11 күнэ.

Николай Денисович уус-уран суруйуунан 1912 сылтан дьарыгырбыта. Бастакы айымньыта 1915с. Дьокуускайга кылгас кэмнэ тахса сылдыбыт «Ленские волны»диэн демократической сурунаалга бэчээттэммитэ. Онно кини Н.Бельскэй диэн илии баттаан нууччалыы «Улусные картинки» диэн очерканы таьаартарбыта.

•**Николай Денисович 1919с. Байа5антай волревкомун уонна торообут нэһилиэгин ревкомун чилиэнинэн улэлээбитэ, 1920с. Байа5антай улууһун комиссарынан анаммыта, улуус ревкомугар председателлээбитэ.**

1925-1926с., Дьокуускайга киирэн, «Хозяйство Якутии» диэн сурунаал редакциятыгар секретарынан улэлээбитэ. Советтар Бутун Саха сиринээ5и IV съезтэригэр делегатынан сылдыбыта.

Саха литературатын торуттээччилэр

*А.Е.Кулаковскэй
– Өксөкүлээх
Өлөксөй*

*А.И.Софронов -
Алампа*

Н.Д.Неустроев

Николай Денисович Неустроев-

саха уус-уран литературатын

классиктарыттан саамай эдэрдэрэ , нарын,

истин, уйаҕас дууһалаах, икки тылынан

суруйбут кэпсээнньит, хоһоонньут драматург,

комедияны суруйааччы, очеркаһыт,

тылбаасчыт, фольклору чинчийээччи уонна

этнограф этэ.

**1922-1924сс. Уолба оскуолатыгар
учууталлабыта. Учууталлыыр кэмигэр
«Саха кэскилэ» диэн научнай-чинчийэр
общество улэтигэр кыттан Ф.С.Андросову
кытта фольклору уорэппитэ. Кинилэр
иккиэн 1000-тан тахса таабырыны хомуйан
институт фондатыгар биэрбиттэрэ.**

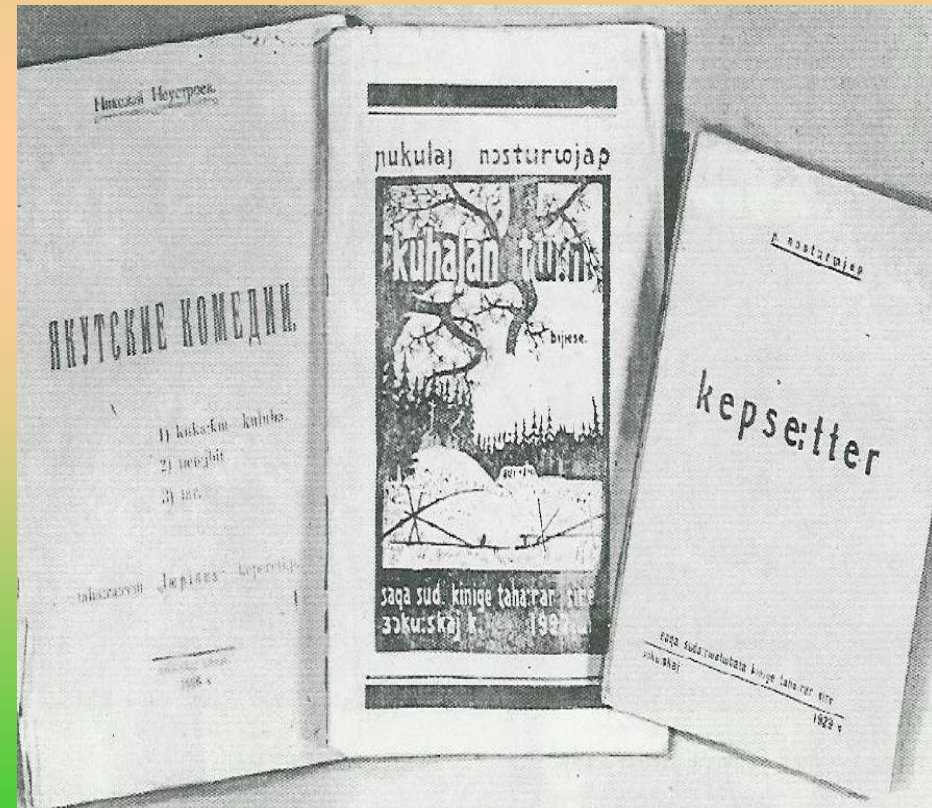
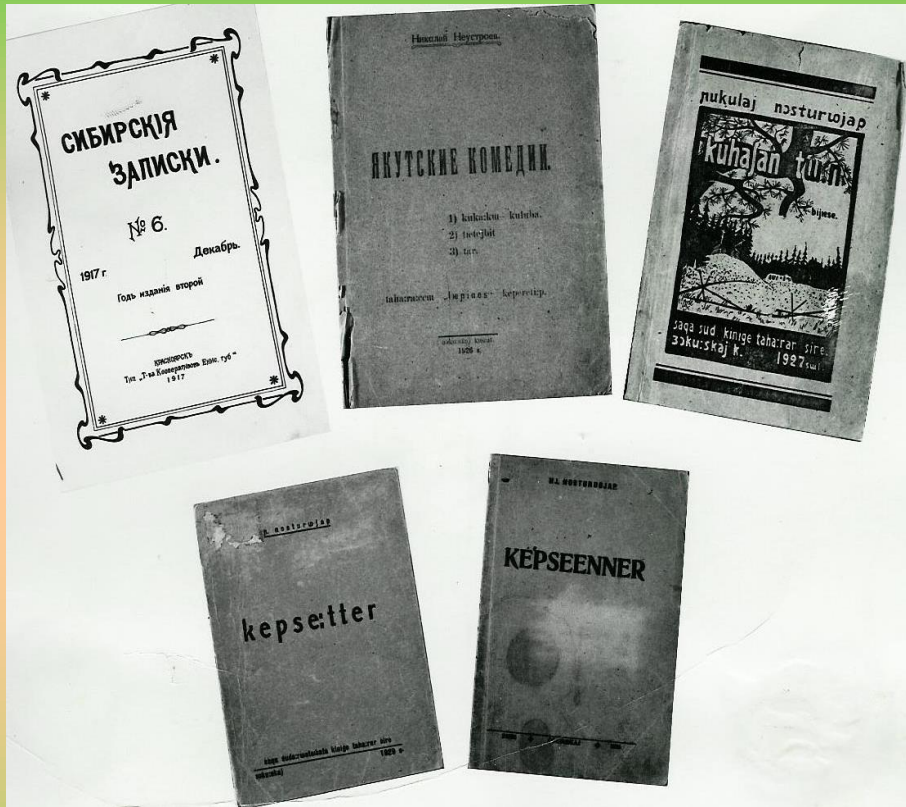

**1927с. Москваҕа В.Брюсов
аатынан Литературнай
институтка саха
суруйааччыларыттан
бастакынан уорэнэ
барбыта.Тийэн баран,
Ыалдьан ситэ уорэммэтэҕэ.**

Н.Д.Неустроев айымньылары

Нлэх шэр.

Бүрх гадар.

1. «Кукаакы кулуба» комедияны 1917-1918с. суруйбута
2. «Тар» комедия - 1921с.
3. «Тиэтэйбит» комедия - 1921с.
4. «Куябан тыын» пьеса – 1927с.
5. «Оноруу кытаанах» драма
6. «Ыйдана» кэпсээн
7. «Иирээн» кэпсээн
8. «Ур куолгэ» кэпсээн
9. «Балыксыт» кэпсээн
10. «Сэмэнчик» кэпсээн
11. «Муммут оёо кэпсээнэ» кэпсээн
12. «Куттал» кэпсээн
13. «Куттаммыт» кэпсээн
14. «Омобой, Эллэй икки» кэпсээн
15. « Дикая жизнь» кэпсээн
16. «Прокаженные» кэпсээн ..

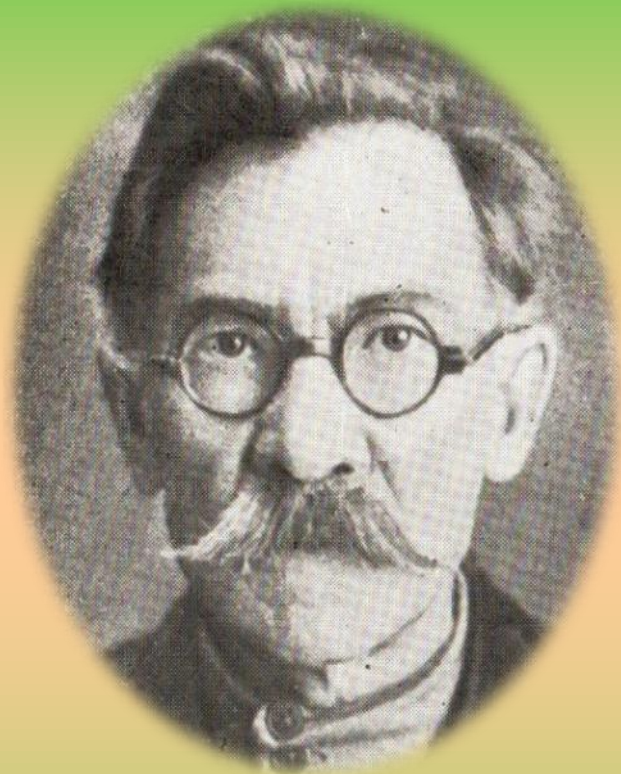

Николай Денисович сахалартан бастакынан драматургия жанрынан комедияны суруйууга улэлээбитэ, бастакы комедия суруйааччы этэ, пьесалара саха театральнай искусствотын сайдыытыгар уһулуччулаах оруолу ылбыттара.

Кини бастакы оҕо суруйааччытын быһыытынан эмиэ киэнник биллэр. Ол курдук, «Балыксыт», «Сэмэнчик», «Муммут оҕо кэпсээнэ» уо.д.а. кэпсээннэрэ саха литературатын бастын айымньыларын быһыытынан сыаналаналлар.

1925с. саха национальнай театра төрүттэммитэ.

Туруорааччы
режиссер Дмитрий
Дмитриевич
Большев

- Алтынны 17 күнүгэр бастакы туруорбут пьесатынан Н.Д.Неустроев «Куһаҕан тыын» комедията буолар.

Сана тэриллибит саха театрын артыыстара

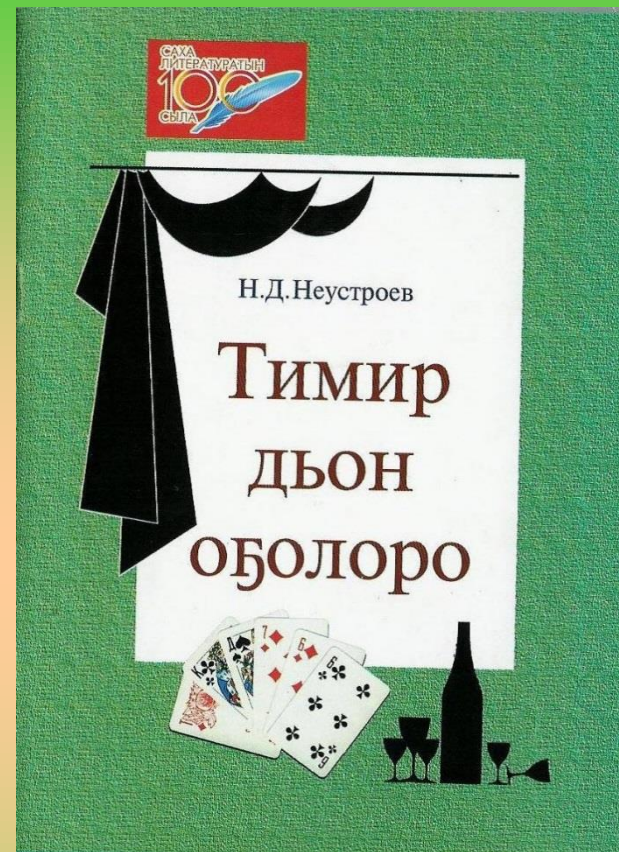
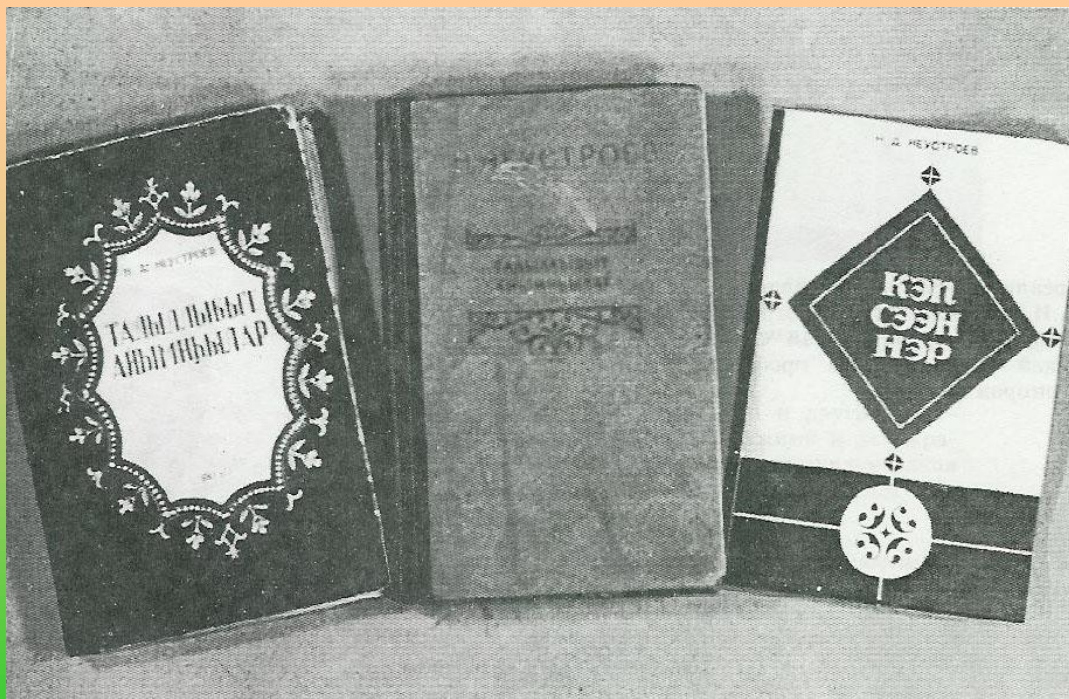

**«Тиэтэйбит»
диэн комедия
Саха театрыгар
ситиһиилээхтик
турбута.**

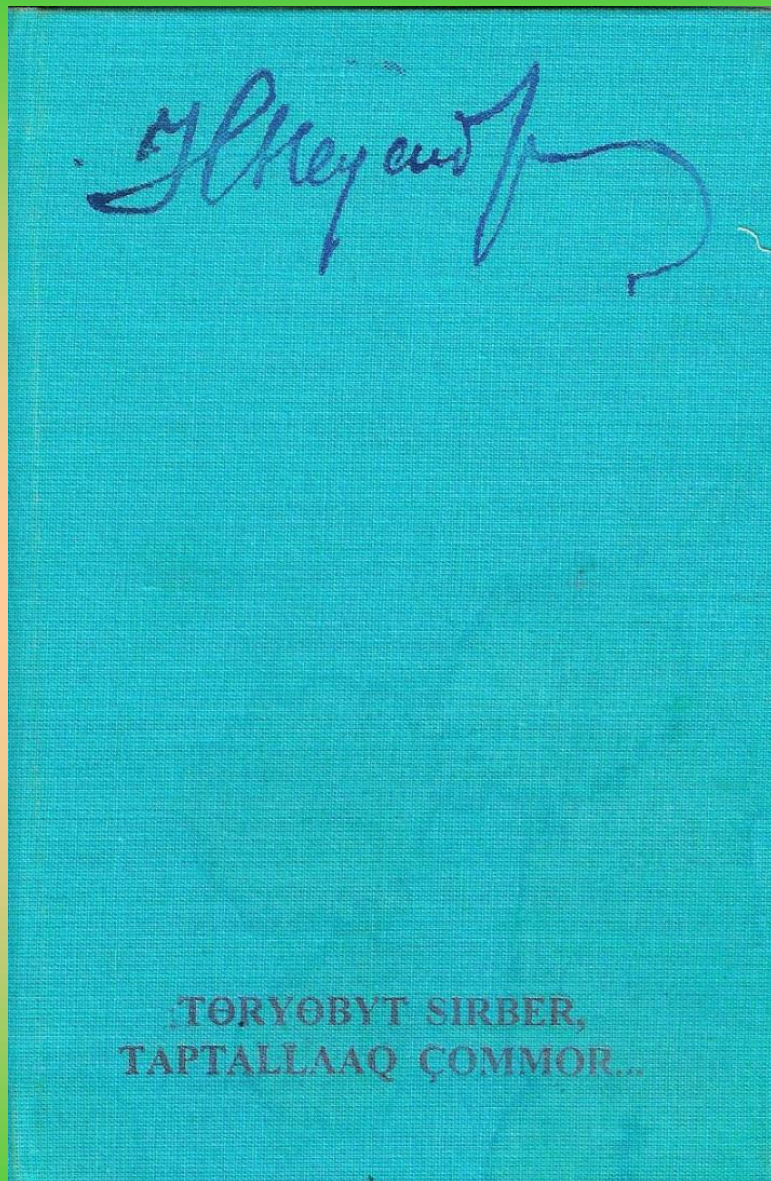
**Д.Неустроев П.А.Ойуунускайдыын Н.В.Гоголь
«Ревизорун»(1916с.), бэйэтэ А.С.Пушкин «Борис
Годуновун»(1926с.), М.Ю.Лермонтов «Паруьун»,
«Песня про купца Калашниковатын» уо.д.а.
тылбаастаабыта**

Суруйааччы архивыгар 1917-1924сс. Суруллубут Саха сириг туьунан 36 корреспонденция, заметка, ыстатыйа баар. Ол ыьигэр «Музейы тэрийии туьунан», «Сэрии уонна сахалар», «Биьиги ханна баран ыьэбитий», «Церковнай-приходской оскуолалар туруктара», «Саха дьахтара уонна кини олоххо оруола», «Сахалар кылаассабай охсуйууларын сабаланыыта», «Саха уобалаьыгар тунгустар балаьыанньалар», «Улэтэ суохтар балаьыанньалара», «К вопросу о национальном возрождении якутов», «Якуты и медицина», «Вымирают ли якуты», «К вопросу об изучении якутского края», «Черновые наброски по вопросам семьи и брака», уо.д.а.

Революция иннинээби саха
суруйааччылары диэн туьааннаан ус
биллэр дьону ааттыбыт. Олортон
Николай Денисович Неустроев саамай
эдэрдэрэ уонна олоххо хайаларыттан да
кылгастык олорон ааспыт кийинэн
буолар. 1929с. от ыйын 21 кунугэр - баара
суоьа 34 саастааьар тына сэллигиттэн
олбутэ.

**Николай Денисович
Неустроев торообут
норуотугар, дойдутугар уйэ
саас тухары олбот-суппэт
утуону, килбиэни сутэрбэт
кэрэни хаалларбыта – ол
кини аптаах тыллаах
сурэхтэн суппэт
суруйуулар буолаллар.
Суруйааччы ойо-санаата,
кини торообут дойдутугар,
норуотугар сыьыана -
айымньыларыгар костор.**

Викторина

Н.Д.Неустроев айымньытын тоьо билэбин?

- Кини быйыл саас сана сааламмыт эбит, онон кус ууга олорорун кордор эрэ, уомэн корумунэ эрэ буолбат.
- Сэмэнчик таптыы корбут кыыбын аата кимий?
- От – мас тыабаатабын, чыычаах коттобун аайы куттанан, дьигиргии – дьигиргии, баран истим.
- «Иирээн» - кэпсээннэ нэбилиэк советын муннабар ким дьахтарым кырбаата диэн унсэ кэлэрий?
- Чугабаабыттарын кэннэ корбутум: биирдэстэрэ хара бытыктаах, уос курдугунан корбут кыи, дооро – эдэр, ньыламан манан обо кыи эбит. Ханник кэпсээнтэн быбардыыный?

Викторина

Н.Д.Неустроев айымньытын тоьо билэбин?

- Соботохто икки илиибинэн таба сабынньахтаах кьи турарын кууя тустум. Куйахам куурэргэ дылы гынна, сурэбим аяхпар табыста.
- Кун Туьэгэй диэн эмээхсиннээх эбит. Дьиэлэрин буруотун хааьахха хаалаан таьаарар ыал эбит. Ханник кэпсээний?
- 8. «Барыыс Ходунуоп» ким суруйбут драматын тылбастаабытай?
- 9. Ханник пьесалары суруйбутай?
- 10. Былатыан обонньор тоьо ити куолу булла, тоьо соботоьун олороруй? (санааьын толору эт)

Эппиэт

1	Сэмэнчик	6	Куттаммыт
2	Маайа	7	Омо5ой, Эллэй икки
3	Муммут о5о кэпсээнэ	8	А.С.Пушкин
4	Киппэ Кирилэ	9	Тимир дьон о5олоро, Кукаакы Кулуба, Тиэтэйбит, Тар, Оноруу кытаанах, Куьа5ан тыын ...
5	Муммут о5о кэпсээнэ	10	Санаа5ын толору эт

***Бол5омто5ут иһин
баьыыбаларын!***